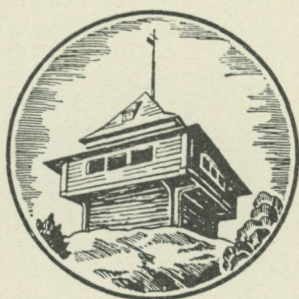

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1943**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1943

Redaktion:

SIGURD WALLIN · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: Trädgårdsgrindar vid Skogaholms herrgård på Skansen. Grindarna ha medföljt herrgårdens huvudbyggnad vid dess hitflyttning från Närke. Foto Märta Claréus 1942.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1942

Djuptrycksplanscher och omslag från Nordisk Rotogravyr

BRODERIUTSTÄLLNINGEN I NORDISKA MUSEET

av Ingegerd Henschen

Den stora broderiutställningen i Nordiska museets väldiga hall sommaren 1942 är jämte den kyrkliga textilexpositionen i Liljevalchs konsthall år 1929 den viktigaste, lärorikaste och mest omfattande uppvisning av textilier, som någonsin ägt rum i Sverige. Katalogen upptog över 650 nummer.¹ Varje föremål — utom de mera summariskt beskrivna märkdukarna — fick en redig och saklig beskrivning med uppgifter om föremålets art och bruk, om material, sömnadssätt, mönster, mått, färger, ev. tillverkare, inskrifter, vapen o. s. v., varjämte tiden när det kommit till museet samt dess inventarienummer voro angivna. I alla de fall där tillkomsttiden har kunnat fixeras precis eller tillnärmelsevis genom insydda data, initialer eller vapen, har detta angivits; i många fall har dock blott en ungefärlig datering kunnat sättas. Endast i ett par undantagsfall skulle denna datering möjligen kunna diskuteras. Katalogen har på grund av sin stora saklighet fått karaktären av ett slags materialpublikation, ett dokument, viktigt för varje textilforskare, särskilt som den beledsagades av ett antal ypperliga bilder, i de flesta fall av detaljer, som lämnade synnerligen goda upplysningar om teknikens art. En del föremål uppgavos vara av norskt eller danskt ursprung. Man saknar kanske ytterligare uppgifter om proveniensen på vissa av broderierna, vilkas utländska härkomst kunde misstänkas eller rent av fastställas

¹ Broderier 1500—1900. Utställningskatalog författad av Gunnel Hazelius-Berg, Anna-Maja Nylén och Elisabeth Strömberg. 90 sid. text, 32 sid. plan-scher. Stockholm 1942. Pris 1 krona.

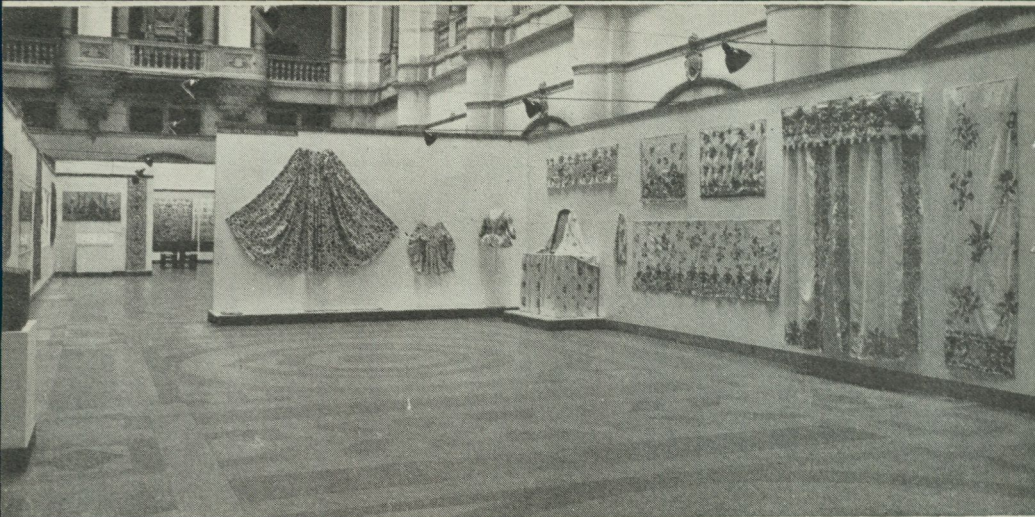

Bild 1. Broderiutställningen: yllebroderier på linne.

(bland andra 106?, 54?, 63, 279, 280, 281). Det är att antaga, att allmänheten uppfattade saken så att alla broderierna voro svenska. Givetvis är en stor försiktighet av nöden, men ett frågetecken vid angivandet av det förmodade ursprunget räddar ju från faran att yttra sig alltför kategoriskt i tveksamma fall.

Utställningen var anordnad efter i huvudsak broderitekniska synpunkter. Först kommo reliefbroderier och de med dem besläktade metallbroderierna, därpå kom den mera diffusa gruppen silkesbroderier, varpå följde påläggsöm samt snilj- och bandbroderi, silkesbroderier på linne, knutna och trädde arbeten, yllebroderier på linne, sticksöm på linne och bomull, sticksöm på siden, vitbroderier av alla möjliga slag, broderi på bottenväv (varför kallades Point de Hongrie genomgående för d'Hongrie?), broderade dräkter, sydda tavlor samt märk- och mönsterdukar. Programmet för arrangemangen och motiveringen för dem framgingo av inledningen till katalogen. Man hade velat följa utvecklingen inom varje grupp i tidsföljd. Man kunde också tydligt som på en grafisk framställning följa de olika typernas progress, kulmen och regress genom mer eller mindre långvariga tidsperioder. Det var ett synnerligen lyckligt grepp att ordna föremålen på detta naturliga sätt, och det gav dess-

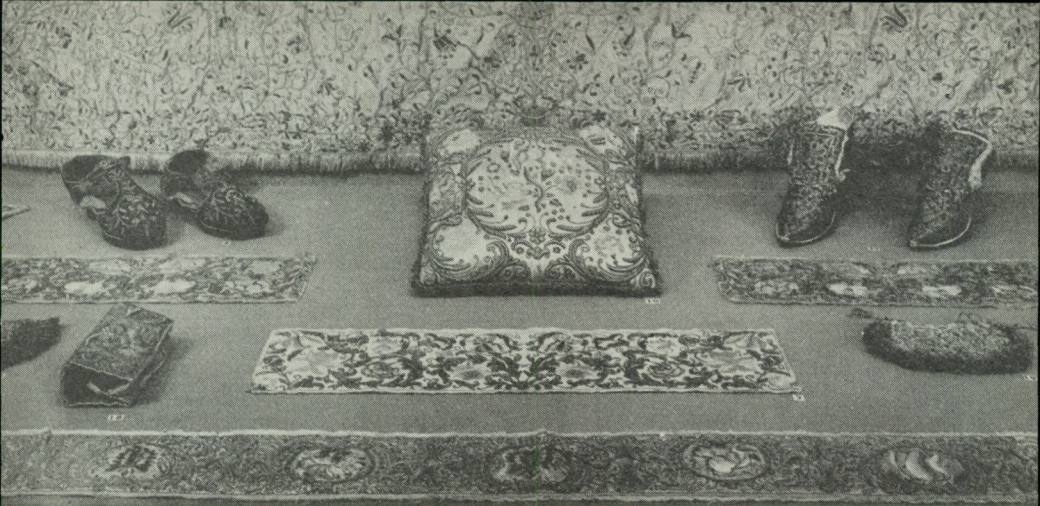

Bild 2. Broderiutställningen: metallbroderier.

utom en storartad estetisk slutenhet och sammanhållning åt de olika avdelningarna.

Särskilt vacker som helhet var den stora montern med de oxenstiernska täckena i påläggsöm, de rika samlingarna av stick-öm i vitt på vitt och den väl hophållna gruppen av yllebroderier på vit botten. Tyvärr fick inte den stora piperska sängen plats i just detta sammanhang, men gjorde sig storartat i rummet med den stora dubbelfilen av sidentäcken i sticksöm. — Samlingen av vitbottnade polykromt broderade saker, som omfattade inrednings- och beklädnadsföremål från ganska vitt skilda tider och olika miljöer, gav ett utomordentligt exempel på hur en idé kan fortleva i olika former och tekniker genom en lång följd av år. Den lilla jackan (279) av omisskännelig engelsk 1600-talstillverkning och sydd i kedjesöm, stjälsöm och plattsöm, contouchen (281) i brokig turkisk kedjesöm, de många kjolvåderna och sängkapporna samt toalettbordsuppsättningen (289) hörde alla på något sätt ihop. Hela riktningen emanerade, som man fick veta i inledningen, från importerade orientaliska textilier, men för visso ha utomordentligt starka engelska stilimpulser (möjligen utan österländsk påverkan) bildat ett inslag. Genom den goda belysningen fick man också fram varje föremåls karaktär. — Den naturliga grupperingen gjorde att många

saker, som man sett upprepade gånger, väcktes till nytt liv genom att komma i ny miljö, genom att på ett åskådligt sätt sammanställas med likartade ting: man fick fram skolor, besläktade grupper och utvecklingsserier, som icke förr kunnat skönjas. Det konst- och kulturhistoriska bearbetandet av vårt textilbestånd har genom denna på en nyinventering av förråden grundade utställning väsentligt underlättats, säkerligen icke minst för arrangörerna själva, amanuenserna Gunnel Hazelius-Berg, Anna-Maja Nylén och Elisabeth Strömberg. Det var verkligen synd att utställningen kom att till tiden klämmas ihop till tre korta månader. Den gav så oerhört många nya synpunkter för studiet av vår äldre broderikonst, nya aspekter på mönsterritandet och mönsterreproduktionen, på allmogekonstens förhållande till högrestandskonsten (t. ex. de broderade blekingska hängklädenas avhängighetsförhållande till yllebroderierna på vit botten), på förhållandet mellan vävnadsmönster och broderimönster, på broderikonstens avhängighet av tidsstilarna under vissa tider och dess frihet gentemot dessa under andra perioder o. s. v. Även rent pedagogiskt måste en utställning som denna vara av stor betydelse för att skaffa en riktig uppfattning om materialbehandling, stilriktighet, stoffkänsla, färg- och formkänsla o. s. v. Man går så långt att man skulle önska sig ett ordentligt textilmuseum med möjligheter att under liknande gynnsamma förhållanden med spaciösa utrymmen och god belysning få studera vårt gamla, så oerhört rika textilbestånd. Det är ödets ironi, att det är just de kritiska tidsomständigheterna (utrymmandet av Livrustkammaren) som gjort, att man fått en hastig glimt av dessa rika och för det mesta fördolda skatter.